

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ КУРСУ «ДИДАКТИКА»

Побудова суверенної і незалежної української держави вимагає від кожної людини активної цілеспрямованої діяльності. Провідна роль у навчанні і вихованні підростаючого покоління, у формуванні гармонійно розвиненої, творчої, діяльнісної особистості належить учителю.

Особливістю сучасного етапу розвитку нашого суспільства є необхідність докорінного покращення підготовки спеціалістів, зокрема майбутніх учителів, опанування ними основами педагогічних знань та успішного їхнього застосування на практиці. Підготовка вчителя вимагає формування у кожного професійної компетентності.

Вивчення курсу «Дидактика» на педагогічному факультеті передбачає ознайомлення майбутніх педагогів з теоретичними основами процесу навчання (предмет і завдання дидактики, сутність процесу навчання, закономірності і принципи навчання, зміст початкової освіти), а також розкриття особливостей організації навчального процесу в сучасній початковій школі (методи навчання, форми організації навчального процесу, урок у початковій школі, контроль і оцінювання навчальних досягнень молодших школярів). У процесі вивчення даної дисципліни студенти отримують відомості про особистісно орієнтоване навчання як оновлену парадигму сучасної освіти; дізнаються про активні й інтерактивні методи навчання, збагачують свої знання про педагогічні технології. Серед актуальних проблем дидактики виокремлено узагальнюючу тему – «Розвивальний характер навчання в сучасній початковій школі», яка інтегрує у собі всі складові цього процесу – діяльність учителя, діяльність учнів та зміст навчального матеріалу [6, 5]. Важливо, щоб «дидактика із суто теоретичної, інформаційно-повідомлюючої навчальної дисципліни перетворювалася у теоретико-прикладну, виконуючу роль філософії освіти й навчання, методології розроблення методик і технологій навчання» [1, 3].

Поряд з традиційними підходами до вивчення курсу «Дидактика», на педагогічному факультеті ми пропонуємо використовувати інтерактивні технології навчання, які по-новому впливають на традиційний процес засвоєння знань, підвищують його ефективність, спрямовують його на розвиток особистості студента.

Аналіз сучасної науково-методичної літератури свідчить, що науковці (М. Гузик, Л. Коваль, О. Пехота, Л. Пироженко, О. Пометун, І. Прокопенко, О. Рівін та інші) приділяють значну увагу питанню розкриття змісту інтерактивних технологій навчання та їхньому використанню на практиці.

Мета нашої статті – показати використання інтерактивних технологій навчання у підготовці майбутніх учителів початкової школи при викладанні курсу «Дидактика» за кредитно-модульною системою.

Інтерактивні технології навчання є новим підходом до організації навча-

льної діяльності студентів. Інтерактивне навчання сприяє побудові навчального процесу таким чином, що він проходить в умовах постійної активної взаємодії всіх студентів. «Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання в співпраці)» [7, 78], де викладач і студент є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання. У практичній педагогічній діяльності доцільно використовувати такі форми навчання студентів: парну (робота студента з педагогом чи однолітком один на один), фронтальну (викладач навчає одночасно групу студентів або весь колектив), групову (всі студенти активно навчають один одного), індивідуальну (самостійну) роботу студента [2].

«Дидактика» вивчається за кредитно-модульною системою. Дисципліна складається з трьох змістових модулів: перший – теоретичні основи навчання й освіти – передбачає вивчення таких тем, як «Предмет і завдання дидактики національної школи», «Процес навчання в початковій школі», «Зміст початкової освіти»; другий – методи і принципи навчання – включає такі теми: «Закономірності і принципи навчання», «Методи і прийоми навчання»; третій – форми та засоби організації навчання – вміщує теми: «Засоби та форми організації навчання», «Нетрадиційні форми навчання в початковій школі», «Контроль та оцінювання навчальних досягнень молодших школярів», «Розвивальний характер навчання в сучасній початковій школі».

У процесі вивчення курсу «Дидактика» ми використовуємо інтерактивні технології навчання. Метою застосування групової форми навчання на практичних і лабораторних заняттях з «Дидактики» є залучення студентів до активної участі в процесі оволодіння програмовим матеріалом. Так при вивченні матеріалу про класифікації методів навчання, застосовуємо групову форму роботи, згідно якої студенти, об'єднані в малі групи, виконують як спільні, так і диференційовані завдання. При організації роботи в групі, перед усіма учасниками ставиться спільна мета. Наприклад, закріпити поняття про методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності, навчитися підбирати та використовувати методи в навчальній діяльності. Потім кожен студент отримує конкретне завдання: назвати та охарактеризувати методи, що належать до методів організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності, проаналізувати педагогічну ситуацію та назвати методи, які були використані; проаналізувавши педагогічну ситуацію, дати відповідь про те, чи вдало були підібрані методи; звернувшись до висловлювань відомих педагогів минулого, виписати їх судження про методи навчання та обґрунтувати (з точки зору сьогодення) актуальність тверджень і т. ін. Кожен студент має конкретне завдання, за виконання якого він публічно звітується. Від його діяльності залежить якість виконання поставленого перед групою завдання. Кожен член групи працює на успіх товаришів, допомагаючи один одному і оцінюючи досягнення інших. У процесі обговорення певних питань виникають проблемні ситуації, на які студенти мають знайти правильну відповідь. У даному випадку викладач, виступаючи як організатор навчального процесу, має виконувати функцію координатора і партнера, допомагаючи окремим студентам і групі.

При обговоренні відбувається перевірка засвоєних знань, співставлення виучуваного матеріалу з попередньо вивченим, щоб прослідкувати збереження

взаємозв'язку між поняттями. Робота кожного члена групи оцінюється.

Отож, групова форма роботи передбачає систематичну участь кожного студента в навчанні всіх. Важливу роль відіграє спілкування і взаємодія студентів один з одним.

Фронтальну (колективну) форму навчання можна використовувати на лабораторних заняттях. Як правило, лабораторні заняття проходять у школі-лабораторії № 7. Студенти спостерігають та аналізують побачені уроки. Зокрема, під час опанування теми «Форми організації навчання в початковій школі», студентам пропонується два види завдань: подивитися фрагмент уроку, скласти план-конспект традиційного типу уроку чи нестандартного уроку (вказати тип уроку, чітко визначити макро- і мікроструктуру, детально розписати кожен етап уроку). У кінці заняття кожен студент зачитує план-конспект того типу уроку, який він обрав. Проводиться самооцінка, оцінка роботи студентів один одним. Відбувається узагальнення та систематизація знань студентів. Дана форма навчання передбачає використання у практичній роботі методів колективного обговорення питань.

Також на лабораторних заняттях ми нерідко використовуємо методи ситуативного моделювання, зокрема імітаційні ігри. Наприклад, один студент проводить урок за заздалегідь підготовленим планом-конспектом, а решта студентів виконують роль учнів певного класу. По закінченню уроку відбувається його обговорення та аналіз.

Важливою процедурою імітації є обговорення отриманих результатів діяльності та усвідомлення майбутніми вчителями причинно-наслідкових зв'язків, які можна простежити, аналізуючи результати імітації. Такі імітаційні ігри сприяють застосуванню на практиці вміння вирішувати проблемні ситуації.

Досить цікавою є технологія навчального співробітництва, в основу якої покладено вміння організувати процес навчання на основі співпраці, співтворчості вчителя і учнів. Ця технологія передбачає побудову навчання на основі активної взаємодії всіх учасників навчального процесу з використанням різноманітних засобів інформації, діалогічного характеру навчання [3]. Важливим у даному випадку є використання методів опрацювання дискусійних питань (займи позицію, зміни позицію, дискусія та інші). Вивчаючи курс «Дидактика», їх можна використовувати під час аналізу педагогічних ситуацій. Наприклад, при вивченні теми «Контроль та оцінювання навчальних досягнень молодших школярів», користуючись навчальним посібником Я.П. Кодлюк «Тестові завдання з дидактики початкової школи», студентам пропонуємо, на основі висловлювань Ш.О. Амонашвілі про те, що «оцінка – це милиці кульгавої педагогіки» та В.О. Сухомлинського про те, що «оцінка лише тоді стає стимулом, коли стосунки між учителем і учнем побудовані на взаємному довірі і та доброзичливості» [4, 55], взяти участь у дискусії, поставивши перед ними завдання обґрунтувати висловлювання, висловити своє міркування про місце і роль оцінок у навчально-виховному процесі. У ході опанування теми «Розвивальний характер навчання в сучасній початковій школі» перед студентами постає завдання розкрити дидактичну цінність одного із підходів методики розвивального навчання: «Допоможіть дитині зробити це самій» [4, 62]. Вивчаючи тему

«Форми організації навчання в початковій школі», пропонуємо студентам педагогічну ситуацію і відповідно до неї ставимо запитання для дискусії: «Висловіть свою думку щодо дій учителів на цих уроках. У чому виявилися дидактичні помилки вчителів? У чому ви вбачаєте ефективність методів і прийомів, що їх використали вчителі на цих уроках?» У процесі вивчення даної теми, цікавим для студентів буде завдання такого типу: змоделювати систему організації навчання у школі майбутнього на засадах гуманізму і демократизму, виходячи з позиції «Коли б директором був я» [5, 114-115].

Одним із найважливіших напрямків є самостійна навчальна робота студентів. Важливість вивчення цієї проблеми полягає, насамперед, у зміні функції вищої освіти у формуванні особистості, а також у відсутності більш-менш чіткої теоретичної визначеності понять і закономірностей цього важливого дидактичного явища, особливо коли умовою Європейської вищої освіти є обов'язкове, понад 50 %, визначення часу на самостійну роботу.

З курсу «Дидактика» нами розроблена тематика завдань для самостійної роботи таким чином, щоб вони сприяли розвитку інтересу в студентів до педагогічних знань, що врешті-решт поступово стимулюватиме утвердження їхнього педагогічного мислення і формуватиме педагогічну культуру. Наведемо приклад тематики індивідуальних завдань для самостійного опрацювання: «Процес навчання в сучасній початковій школі», «Традиції навчання в школах України», «Реформування змісту початкової освіти», «Вимоги до підручників для початкової школи», «Традиційні принципи навчання в роботах класиків педагогіки, їхній сучасний зміст (на основі праць Я.А. Коменського, К.Д. Ушинського)», «Різні підходи до класифікацій методів навчання», «Використання комп'ютерів у навчальному процесі початкової школи», «Значення дидактичної гри в початкових класах», «Міжпредметні зв'язки як засіб інтеграції змісту початкової освіти», «Навчально-виховний процес у малокомплектній школі», «Дидактичні вимоги до проведення уроків у перших класах», «Роль оцінки у навчанні молодших школярів», «Шляхи реалізації розвивальної функції навчання на уроках у початковій школі», «Формування у молодших школярів організованості в навчальній діяльності», «Моніторинг якості початкової освіти: вітчизняний та зарубіжний досвід» та інші.

Після вивчення студентами певного змістового модуля «Дидактики», вони комп'ютеризовано здають підсумковий тест. Вивчаючи протягом семестру дану дисципліну, виконуючи при цьому різні види завдань, студент може набрати максимальну кількість балів – сімдесят. Формою підсумкового контролю є іспит, який проходить у два етапи: спочатку студенти розв'язують тестові завдання (при цьому вони можуть набрати максимальну кількість балів – п'ятнадцять), а потім письмово виконують творче завдання (максимальна кількість балів – п'ятнадцять).

Отже, опановуючи курс «Дидактика», студенти вивчають філософські засади основ навчання та освіти, теоретичні основи навчання. Вони вчаться застосовувати на практиці набуті теоретичні знання, зокрема, вміло підбирати методи, засоби, форми навчання учнів, забезпечувати розвиток їхніх творчих можливостей, здібностей. Використовуючи інтерактивні технології у процесі

вивчення навчальної дисципліни, ми, таким чином, активізуємо процес засвоєння знань, надаємо йому творчого характеру, будуємо роботу студентів на співпраці, взаємонавчанні. В умовах інтерактивного навчання студент не лише здобуває знання, але й виховується справжньою особистістю, педагогом з високою педагогічною культурою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар В.І. Дидактика: підручник [для студентів вищих педагогічних навчальних закладів] / Володимир Іванович Бондар. – К.: Либідь, 2005. – 264 с.
2. Використання інтерактивних технологій навчання в професійній підготовці майбутніх вчителів / [Баліцька Н.Г., Біда О.А., Волошина Г.Л. та ін.]; за ред. Н.С. Побірченко. – К.: Науковий світ, 2003. – 138 с.
3. Коваль Л. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до використання навчальних технологій у процесі викладання математики / Л. Коваль // Початкова школа. – 2004. – № 11. – С. 50–54.
4. Кодлюк Я.П. Тестові завдання з дидактики початкової школи: [навчальний посібник] / Ярослава Петрівна Кодлюк. – Тернопіль: ТНПУ, 2006. – 64 с.
5. Кузьмінський А.І. Педагогіка: завдання і ситуації: [практикум] / Кузьмінський А.І., Вовк Л.П., Омеляненко В.Л. – К.: Знання – Прес, 2003. – 429 с. – (Навчально-методичний комплекс з педагогіки).
6. Педагогіка початкової школи: програма навчальної дисципліни (за вимогами кредитно-модульної системи) / [Уклад.: Я.П. Кодлюк, З.М. Онишків]. – Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2007. – 70 с.
7. Ярошинська О.О. Дидактика: [навчально-методичний посібник] / Олена Олександрівна Ярошинська. – Умань: РВЦ «Софія», 2007. – 192 с.